

ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMINING IQTISODIY RIVOJLANISHGA QO'SHAYOTGAN HISSASI

Abdurazzakov Diyorbek

Iqtisodiyot yo'nalishi 4-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Egamberdiyev Xumoyun

Iqtisodiyot fakulteti Iqtisodiyot kafedrası

(PhD) dotsent Alfraganus Universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim tizimining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga qo'shayotgan hissasi yoritilgan. Ta'lim tizimining modernizatsiyasi, inson kapitalini rivojlantirish, mehnat bozoriga mos kadrlar tayyorlash, innovatsion iqtisodiyot va raqamli ta'limning ahamiyati nazariy va amaliy manbalar asosida tahlil qilingan. O'zbekiston misolida ta'lim islohotlarining iqtisodiy samaralari, ta'lim va ishlab chiqarish o'rtasidagi integratsiya jarayonlari, shuningdek, ta'limga yo'naltirilayotgan investitsiyalarning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: zamonaviy ta'lim, iqtisodiy rivojlanish, inson kapitali, raqamli ta'lim, innovatsion iqtisodiyot, mehnat bozori, O'zbekiston tajribasi.

Annotation: This article highlights the contribution of the modern education system to the economic development of the country. The modernization of the education system, the development of human capital, the training of specialists adapted to the labor market, the importance of innovative economy and digital education are analyzed based on theoretical and practical sources. Using the example of Uzbekistan, the economic effects of educational reforms, the processes of integration between education and production, as well as the role of investments directed to education in economic development are demonstrated.

Keywords: modern education, economic development, human capital, digital education, innovative economy, labor market, Uzbekistan's experience.

Аннотация: В данной статье освещается вклад современной системы образования в экономическое развитие страны. На основе теоретических и практических источников проанализированы модернизация системы образования, развитие человеческого капитала, подготовка кадров, соответствующих требованиям рынка труда, значение инновационной экономики и цифрового образования. На примере Узбекистана показаны экономические результаты образовательных реформ, процессы интеграции образования и производства, а также роль инвестиций, направленных в сферу образования, в экономическом развитии.

Ключевые слова: современное образование, экономическое развитие, человеческий капитал, цифровое образование, инновационная экономика, рынок труда, опыт Узбекистана.

Kirish: Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi bevosita ta'lim tizimining samaradorligi va zamonaviylik darajasi bilan bog'liqdir. Jahon iqtisodiy nazariyalarida ta'kidlanishicha, zamonaviy iqtisodiyot endilikda "bilim iqtisodiyoti" sifatida shakllanmoqda ekan. Bu shuni anglatadiki, moddiy resurslar yoki tabiiy boyliklar o'z-o'zidan barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlab bera olmaydi. Aksincha, insonlarning bilim darajasi, malakasi, kreativ fikrlash qobiliyati va innovatsion yondashuvlari iqtisodiy taraqqiyotning asosiy omiliga aylanmoqda. Inson kapitali nazariyasining asoschisi Gari Bekkerning (1993) fikricha, bilim va ko'nikmalar iqtisodiy o'sishda eng katta qo'shimcha qiymat yaratuvchi resurslardan biridir. Shu bilan birga, Teodor Shults (1961) ham inson kapitaliga investitsiya kiritish jamiyat farovonligi va iqtisodiy samaradorlikni oshirishning eng ishonchli vositasi ekanini ta'kidlagan. Demak, ta'lim tizimiga yo'naltirilayotgan mablag' kelgusida yanada yuqori iqtisodiy natija va daromad sifatida qaytadi.¹

O'zbekiston ham mustaqillikdan keyingi davrda, ayniqsa so'nggi yillarda ta'lim tizimini tubdan isloh qilishni milliy rivojlanish strategiyasining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilab oldi. Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan "Yangi O'zbekiston – Taraqqiyot strategiyasi"da ta'lim tizimining modernizatsiyasi va inson kapitalini rivojlantirish barqaror iqtisodiy o'sishning poydevori sifatida ko'rsatib o'tilgan.²

Asosiy qism: Ta'lim tizimining iqtisodiyotdagi o'rni haqida gapirganda, eng avvalo uning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyatini ta'kidlash lozim. Inson kapitali – bu bilim, ko'nikma, tajriba va salohiyatlarning jamiyat taraqqiyotidagi ulushi. Ta'lim orqali yetishtirilgan mutaxassislar ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, yangi innovatsion g'oyalarni hayotga tatbiq etadi va mehnat unumdorligini yuqori bosqichga olib chiqadi. Jahon tajribasi ko'rsatadiki, ta'lim darajasi yuqori bo'lgan mamlakatlarda iqtisodiy rivojlanish ham tezroq va barqarorroq kechadi. Masalan, Finlyandiya, Janubiy Koreya va Singapurda iqtisodiy "mo'jiza"ning asosi aynan ta'limga qilingan investitsiyalar hisoblanadi.

O'zbekiston sharoitida ham inson kapitaliga yo'naltirilayotgan mablag'larning samarasi sezilmoqda. Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalari soni 200 dan oshdi, qabul kvotalari kengaydi, xalqaro universitetlar filiallari ochildi. Bu esa yoshlarning sifatli ta'lim olish imkoniyatini kengaytirib, kelgusida iqtisodiyotning turli sohalarida

¹ Becker, G. (1993). Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis. Chicago: University of Chicago Press.

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yangi O'zbekiston – Taraqqiyot strategiyasi" hujjati, 2022.

malakali kadrlar bilan ta'minlashga xizmat qilmoqda. Ta'lim tizimining iqtisodiy rivojlanishga qo'shayotgan yana bir muhim jihati – bu innovatsion iqtisodiyotning shakllanishidir. XXI asr texnologiyalar asri bo'lgani sababli mamlakatlarning iqtisodiy yutuqlari ilm-fan va innovatsiyaga bog'liq. Universitetlar endilikda faqat bilim beruvchi muassasa emas, balki yangi g'oyalar va startaplarning manbai sifatida qaralmoqda. Ilmiy izlanishlar natijalari ishlab chiqarishga tatbiq etilganda, u iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, yangi ish o'rinlari yaratadi va milliy mahsulotlarning raqobatbardoshligini kuchaytiradi. Bundan tashqari, ta'lim tizimi bilan mehnat bozori o'rtasidagi uyg'unlik masalasi ham juda muhimdir. Agar ta'lim tizimi ishlab chiqarish ehtiyojlariga mos bo'lmasa, kadrlar nomutanosibligi yuzaga keladi. Shu sababli O'zbekistonda so'nggi yillarda "dual ta'lim" tajribasi joriy etila boshlandi. Bu tizimda talabalarga nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ko'nikmalar ham beriladi. Natijada yoshlar o'qish davridayoq ishlab chiqarish korxonalarida ishlash tajribasini to'playdi. Bu esa ularning tezroq ish topishiga yordam beradi, ishsizlik darajasini kamaytiradi va iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

Raqamli ta'lim ham zamonaviy iqtisodiyot uchun muhim ahamiyat kasb etmoqda. Masofaviy ta'lim, onlayn kurslar, elektron kutubxonalar va raqamli platformalar tufayli ta'lim jarayoni tezkor, qulay va samarali bo'ldi. O'zbekistonda oliy ta'lim muassasalarida "Learning Management System (LMS)" platformalari joriy qilinishi bunga misol bo'la oladi. Bu nafaqat o'quv jarayonini zamonaviylashtiradi, balki iqtisodiy jihatdan ham samarali bo'lib, vaqt va mablag'ni tejash imkonini beradi.³ Ta'lim tizimining ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikdagi roli ham katta. Bilimli jamiyat iqtisodiy islohotlarni tezroq qabul qiladi, yangi texnologiyalarni tezroq o'zlashtiradi va ijtimoiy tenglikni mustahkamlaydi. Ta'lim korrupsiyaga qarshi kurashishda ham samarali omil bo'lib xizmat qiladi, chunki bilimli inson jamiyatdagi muammolarni chuqur anglaydi va ularga ongli yondashadi. O'zbekistonda yoshlarning 60 foizdan ortig'ini tashkil etishi sababli, ularning sifatli ta'lim olishi mamlakat kelajagi va iqtisodiy rivojlanishining kafolati hisoblanadi.

Umuman olganda, zamonaviy ta'lim tizimi iqtisodiy rivojlanishda strategik omil bo'lib, u nafaqat malakali kadrlar tayyorlaydi, balki innovatsiyalarni yaratadi, yangi iqtisodiy imkoniyatlar ochadi va jamiyatda barqarorlikni ta'minlaydi.

Xulosa: Zamonaviy ta'lim tizimi nafaqat inson kapitalini shakllantirishda, balki butun iqtisodiyotning barqaror va izchil rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ta'lim sifatining oshishi bilan jamiyatda yangi bilim va ko'nikmalarga ega kadrlar shakllanadi, bu esa innovatsion iqtisodiyotning rivojlanishiga bevosita turtki beradi. Inson kapitaliga kiritilgan investitsiyalar, aslida, kelajakdagi iqtisodiy o'sishning

³ O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi rasmiy hisobotlari, 2024.

kafolatidir. Bugungi kunda O‘zbekistonda olib borilayotgan islohotlar, xususan, ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, raqamlashtirish, xalqaro tajribalarni joriy etish jarayonlari mamlakat iqtisodiyotining barqaror o‘shida muhim rol o‘ynamoqda. Ta’lim va iqtisodiy rivojlanish o‘zaro chambarchas bog‘liq bo‘lgani sababli, bu sohadagi har bir yangilik uzoq muddatli natijalar beradi. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, ta’lim tizimiga ko‘proq e’tibor bergan davlatlar qisqa muddatda yuqori iqtisodiy yutuqlarga erishgan.

Shunday qilib, zamonaviy ta’lim tizimini izchil rivojlantirish va uni iqtisodiy strategiyalar bilan uyg‘unlashtirish mamlakatning global maydondagi raqobatbardoshligini oshiradi hamda barqaror taraqqiyotning muhim omili sifatida xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Becker, G. (1993). Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis. Chicago: University of Chicago Press.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yangi O‘zbekiston – Taraqqiyot strategiyasi” hujjati, 2022.
3. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi rasmiy hisobotlari, 2024.